

ชื่อผลงานวิจัย (ไทย)

การพัฒนารูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าน้ำ

ชื่อผลงานวิจัย (อังกฤษ)

Developing of Community Networking Rehabilitation Model through School-based Management , a Case of Ban Thanam School

ชื่อนักวิจัย

ชวลิต เกิดทิพย์

ปีที่ผลงานวิจัยเสร็จ

พ.ศ.2550

ประเภทของงานวิจัย

อื่นๆ

คำสำคัญ

การพัฒนารูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ โรงเรียนเป็นฐาน

ความเป็นมา/หลักการและเหตุผล

ในระยะเวลา 6 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่พุทธศักราช 2547 จนปัจจุบัน ประชาชน เจ้าหน้าที่ และครูในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดสงขลาบางส่วน (อำเภอจะนะ อำเภอสะบ้าย้อย อำเภอนาทวี และอำเภอเทพา) จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส ถูกคุกคามทำร้ายจากผู้ก่อการร้ายหลายรูปแบบและมีความรุนแรงมากมาย โรงเรียนถูกเผาทำลาย ทำให้ครูหยุดทำการสอนเนื่องด้วยกลัวในความปลอดภัยในชีวิต ส่งผลเสียต่อการศึกษาของเยาวชนในท้องถิ่นที่มีผู้ก่อการร้ายคุกคาม ทำให้ไม่สามารถเล่าเรียนได้ตามปกติ ยิ่งกว่านั้นยังมีผลกระทบไปถึงสถานภาพทางการเมืองและบูรณภาพของพลเมืองและดินแดนพื้นที่แห่งนี้

ภายใต้สถานการณ์ความรุนแรงในปัจจุบันซึ่งมีโรงเรียนถูกเผาทำลายไปกว่า 200 แห่งในรอบ 40 ปี หรือกว่า เดือนละ 5 แห่ง และมีครู บุคลากร นักเรียนนักศึกษาได้รับบาดเจ็บหรือเสียชีวิตไปเกือบ 300 คน ทำให้สภาพการจัดการศึกษาตกอยู่ในภาวะยากลำบาก โรงเรียนต้องปิดทำการสอนไปถึงปีละ 30-40 วันและบางโรงเรียนปิดเกิน 100 วัน หรือกว่าครึ่งของเวลาทั้งหมด ภาวะดังกล่าวยิ่งทำให้ปัญหาคุณภาพ ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษาในพื้นที่พิเศษนี้ยังมีแนวโน้มวิกฤตยิ่งขึ้น

ปัญหาการจัดการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนซับซ้อน ที่มีใช่เป็นเพียงปัญหาของการขาดทรัพยากรหรือบุคลากร แต่เป็นปัญหาที่โยงกลับไปถึงประวัติศาสตร์แห่งการละเลยของรัฐต่อความต้องการรูปแบบการศึกษาพิเศษของพื้นที่พิเศษนี้ ที่จะสามารถตอบสนองไม่เฉพาะแต่โอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพหรือโอกาสการมีงานทำ

เท่านั้น แต่ยังคงต้องตอบสนองความต้องการทางจิตวิญญาณของพี่น้องชาวไทยมุสลิมที่เป็นประชากรส่วนใหญ่ของพื้นที่อีกด้วย ท่ามกลางสถานการณ์การก่อความรุนแรงที่มีรากเหง้ามาจากทั้งความคิดที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐมาในอดีตของกลุ่มผู้ก่อความรุนแรง ทั้งจากกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่ไม่ประสงค์ดีนี้ ดังนั้นการหารูปแบบเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาในท้องถิ่นร่วมกับชุมชนจึงน่าจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการเยียวยาปัญหาหระยะสั้นเพื่อจะเป็นก้าวแรกที่สร้างจิตสำนึกแก่ชุมชนในท้องถิ่น (ศูนย์สนับสนุนการฟื้นฟูและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้, 2549 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 2550)

การเยียวยาเพื่อชดเชยความรู้สึกทางจิตวิญญาณแก่ประชาชนส่วนใหญ่จึงเป็นสิ่งที่รัฐควรกระทำ แนวทางหนึ่งที่มีมุ่งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษาร่วมกับชุมชนในพื้นที่โรงเรียนบ้านท่าหน้า อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 จึงใช้แนวคิดการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) เป็นกรอบในการสร้างรูปแบบการเยียวยาในชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างรูปแบบการเยียวยา และนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ปฏิบัติจริงในภาคสนาม จากนั้นจึงนำผลดังกล่าวมาพัฒนารูปแบบการเยียวยาในชุมชนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นเพื่อความเสถียร และสามารถเผยแพร่แก่ชุมชนในการฟื้นฟูชุมชนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนอื่น ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อกำหนดรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าหน้า
2. เพื่อศึกษาผลการดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าหน้า
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าหน้า

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษารูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการมีส่วนร่วมของชุมชน (อุทัย บุญประเสริฐ, 2543. และ Cheng, 1996)
2. ด้านประชากร ศึกษาจากกลุ่มเป้าหมาย 7 กลุ่ม ดังนี้ ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการเยียวยาและฟื้นฟูสมานฉันท์ชุมชน เยาวชนในชุมชน ผู้นำชุมชน และประชาชนตำบลท่าหน้าที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนร่วมกันเสนอความคิดเห็น
3. การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ระดมความคิดเห็นของประชาชนในตำบลท่าหน้าและ คณะครูโรงเรียนบ้านท่าหน้าเพื่อสร้างรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าหน้า โดยใช้ การเก็บข้อมูล ดังนี้ 1) เวทีชุมชน 2) การสัมภาษณ์ 3) การสนทนากลุ่มย่อย

วิธีการวิจัย

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์จึงได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 กำหนดรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าหน้า ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จัดเวทีชุมชนโดยเชิญคณะครู ผู้นำชุมชน ผู้นำเยาวชน และ ประชาชน ในตำบลท่าหน้าเข้าร่วมประชุมเพื่อร่วมคิดรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน โดยมีผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านท่าหน้าเป็นประธานการประชุมและครูเป็นเลขาฯ บันทึกการประชุม ใช้เวลาประชุมประมาณ 3 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 2 สรุปสาระการประชุมเพื่อกำหนดเป็นรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ขั้นตอนที่ 3 เชิญตัวแทนที่ประชุมมาประชุม และนำเสนอรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนท่าน้ำ จากนั้นจึงเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมวิพากษ์ก่อนนำไปใช้จริงอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ประมวลผลเป็นรูปแบบ (Model) และเรียบเรียงนำเสนอเป็นความเรียง กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยระยะที่ 1 มาจากประชากร 7 กลุ่ม ดังนี้ ครู นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการเยียวยาและฟื้นฟูสมานฉันท์ชุมชน เยาวชนในชุมชน ผู้นำชุมชน และประชาชนตำบลท่าน้ำที่เข้าร่วมกิจกรรมเวทีชุมชนเพื่อเสนอความคิดเห็นรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์

เครื่องมือในการวิจัยระยะที่ 1 เป็นแบบบันทึกการประชุมเวทีชุมชน โดยผู้วิจัย 3 คน สังเกต บันทึกแบบมีส่วนร่วม

ระยะที่ 2 นำรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าน้ำไปใช้จริงในภาคสนาม ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชุมเตรียมความพร้อมของบุคลากรเพื่อให้เข้าใจแนวทางการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 นำรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไปใช้จริง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยเก็บข้อมูลหลังเสร็จสิ้นกิจกรรมสุดท้ายของรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าน้ำด้วยการสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมดังกล่าวตามต่อไปนี้

- 1) วิธีการ และขั้นตอนการดำเนินงานกิจกรรมเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร
- 2) กิจกรรมดังกล่าวทำให้ท่านรู้สึกอย่างไรต่อโรงเรียนบ้านท่าน้ำ
- 3) สิ่งใดบ้างที่ดี และสิ่งใดบ้างที่ไม่เหมาะสมในกิจกรรมที่ท่านร่วม
- 4) ก่อนและหลังร่วมกิจกรรมท่านมีความคิดเห็นแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
- 5) สถานที่ที่ดำเนินกิจกรรมเหมาะสมหรือไม่อย่างไร
- 6) ถ้ามีกิจกรรมเช่นนี้อีก ท่านต้องการเข้าร่วมอีกหรือไม่ เพราะเหตุใด

ขั้นตอนที่ 4 สรุปข้อมูลกิจกรรมของแต่ละรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าน้ำ โดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมแต่ละประเภทการเยียวยา โดยผู้วิจัยจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงและความสอดคล้องด้านความเห็น และนำเสนอในรูปความเรียง ตามประเด็นคำถามดังนี้

- 1) ทิศนคติต่อกิจกรรม
- 2) ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม
- 3) ความแตกต่างก่อนและหลังร่วมกิจกรรม
- 4) ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยระยะที่ 2 มาจากประชากร 2 กลุ่มใหญ่ ดังนี้ กลุ่มผู้จัดกิจกรรม และกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรม ดังนี้ รายละเอียดดังนี้ 1) กลุ่มผู้จัดกิจกรรม ประกอบด้วย ครู คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการเยียวยาและฟื้นฟูสมานฉันท์ชุมชน คณะทำงาน ผู้นำชุมชน 2) กลุ่มผู้ร่วมกิจกรรม ประกอบด้วย นักเรียน เยาวชน และประชาชนตำบลท่าน้ำที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ชุมชนร่วมกันเสนอความคิดเห็น วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง

เครื่องมือในการวิจัยระยะที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างตามประเด็นคำถามดังกล่าวข้างต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์ร่วมกันกับครูโรงเรียนบ้านท่าน้ำในทุกกิจกรรม โดยใช้วิธีการจดบันทึก

ระยะที่ 3 พัฒนารูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าน้ำ ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เชิญคณะครู ตัวแทนผู้นำชุมชน ตัวแทนผู้นำเยาวชน และตัวแทนประชาชน ในตำบลทำน้ำเข้าร่วมสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยทำหน้าที่ดำเนินการประชุม เริ่มต้นด้วยการนำเสนอผลการวิจัยของแต่ละรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านทำน้ำ

ขั้นตอนที่ 2 เปิดโอกาสให้ทุกคนในที่ประชุมแสดงความคิดเห็นคนละ 10 นาที และผู้ช่วยวิจัยบันทึกความคิดเห็น และบันทึกเสียง

ขั้นตอนที่ 3 เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมวิพากษ์เชิงสรุปความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านทำน้ำอีกครั้ง ทั้งนี้ใช้เวลาที่ดำเนินการสนทนาประมาณ 3 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูล หลังเสร็จสิ้นการสนทนากลุ่ม ก็จะนำบันทึกเสียงจากเทปมาถอดความโดยละเอียดทั้งหมดเป็นตัวอักษรตามบทสนทนา เปรียบเทียบกับการจดบันทึกข้อมูลของผู้จดบันทึก เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง ต่อจากนั้นจึงสรุปข้อมูลในหัวข้อต่างๆ ดังนี้

- 1) ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้
- 2) เงื่อนไขสำคัญของการพัฒนามีอะไรบ้าง
- 3) ข้อเสนอแนะอื่นๆ

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผลการประชุมโดยประธานการประชุม

ขั้นตอนที่ 6 นำเสนอข้อมูลที่ได้อภิปรายวิเคราะห์ประมวลผลและเรียบเรียงนำเสนอในรูปแบบความเรียง แต่ละหัวข้อในการวิเคราะห์จะถูกประเมินโดยเอกเทศจากผู้ช่วยวิจัย 1 คน ในกรณีที่การประเมินจากผู้วิจัยไม่สอดคล้องกัน นักวิจัยต้องแก้ปัญหาโดยการตรวจสอบข้อมูลร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง ด้วยวิธีการเช่นนี้ จึงน่าจะเชื่อได้ว่า การวิเคราะห์ในครั้งนี้ ได้ยึดข้อมูลที่ได้จากการสนทนาเป็นหลัก

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยระยะที่ 3 มาจากตัวแทนประชากร 6 กลุ่ม ดังนี้ ครู คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการเยียวยาและฟื้นฟูสมานฉันท์ชุมชน ตัวแทนเยาวชน ผู้นำชุมชน และคณะทำงานร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับรูปแบบที่นำไปใช้เปรียบเทียบกับผลการสัมภาษณ์

เครื่องมือในการวิจัยระยะที่ 3 เป็นแบบบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อปรับปรุงรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านทำน้ำ โดยผู้วิจัย 3 คน แบ่งหน้าที่ดังนี้ คนที่ 1 เป็นผู้นำเสนอผลการวิจัยทั้ง 2 ระยะ คนที่ 2 ทำหน้าที่นำสนทนาโดยเชิญให้ผู้เข้าร่วมสนทนาได้อภิปรายเพื่อนำไปสู่การพัฒนา หรือปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์ คนที่ 3 ทำหน้าที่บันทึกด้วยเทปและถอดเทปหลังจากสนทนากลุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

1. แบบบันทึกการประชุมเวทีชุมชนเพื่อสร้างรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านทำน้ำ
2. แบบสัมภาษณ์ผู้เข้าร่วมกิจกรรม และผู้ดำเนินการจัดกิจกรรมที่มีต่อรูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านทำน้ำ
3. แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อพัฒนารูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านทำน้ำ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้

1. รูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าน้ำ จากการประชุมเวทีชุมชน สรุปได้ดังนี้

- 1.1 กิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนและเยาวชนในท้องถิ่น
- 1.2 กิจกรรมแข่งขันกีฬาสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี
- 1.3 กิจกรรมส่งเสริมอาชีพให้แก่กลุ่มต่างๆ ตามความสนใจ มี 5 กิจกรรมย่อย
 - 1) กิจกรรมปลูกผักไร้สารพิษ
 - 2) กิจกรรมทำขนมไทย
 - 3) กิจกรรมหัตถกรรมไม้ไผ่
 - 4) กิจกรรมเลี้ยงปลาตุ๊ก
 - 5) กิจกรรมส่งเสริมอาชีพเลี้ยงไก่
- 1.4 กิจกรรมส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อิสลามศึกษาของชุมชน
- 1.5 กิจกรรมส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น (เมาลิดิลนปีสัมพันธ์)

2. ผลการนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ สรุปผลดังนี้

2.1 กิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรม : กลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกที่ความรู้ดังกล่าวเป็นความรู้นอกเหนือจากที่เรียนในหลักสูตร สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ รูปแบบการจัดกิจกรรมมีความชัดเจน ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน หลังจากผ่านการอบรมครั้งนี้แล้วทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความประพฤติที่ดี ความรับผิดชอบสูงขึ้น มีระเบียบวินัย และมีสมาธิดีมาก ทุกฝ่ายมีความยินดีและให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนเสมอ ข้อเสนอแนะในครั้งต่อไป ควรใช้สถานที่ที่เป็นห้องจริยธรรมโดยเฉพาะ และมีการจัดอาหารว่างสำหรับเยาวชนบ้าง

2.2 กิจกรรมแข่งขันกีฬาสัมพันธ์ระหว่างหมู่บ้านเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดี: กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมนี้อยู่ในระดับดีถึงดีมาก ส่งเสริมให้เยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เยาวชนรู้สึกใกล้ชิดกับโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมเหมาะสมแล้ว ต้องการให้โรงเรียนจัดการแข่งขันกีฬาให้เป็นประเพณีทุกปี กิจกรรมนี้ทำให้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนมากกว่าก่อนร่วมกิจกรรม และยังทำให้เยาวชนในทุกหมู่บ้านมีความสนิทสนม สามัคคีระหว่างหมู่บ้าน และโรงเรียนมากขึ้นกว่าเดิม ครั้งต่อไปควรเพิ่มประเภทกีฬาให้มากขึ้น เช่น กีฬาพื้นบ้าน กีฬาฟุตบอล 7 คน เป็นต้น

2.3 กิจกรรมส่งเสริมอาชีพให้แก่กลุ่มต่างๆ ตามความสนใจ ประกอบด้วย 5 กิจกรรมย่อย ผลการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมปรากฏผลดังนี้

2.3.1 กิจกรรมปลูกผักไร้สารพิษ : กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในความรู้ที่ได้รับและประสบการณ์ที่ไม่เคยเรียนรู้มาก่อน แต่บางอย่างต้องปรับปรุง เนื่องจากกิจกรรมปลูกผักไร้สารพิษไม่ได้นำไปสู่การลงมือปฏิบัติจริง ในกิจกรรมนี้หากจะดำเนินการต่อไปควรขยายเวลาในการดำเนินกิจกรรมให้มากขึ้นและควรให้ความรู้ทั้งระบบในเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมปลูกผักไร้สารพิษ นอกจากนี้ควรสนับสนุนงบประมาณ ภายหลังที่ร่วมกิจกรรมดังกล่าว ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมทุกคน ครู และชาวบ้านมีความสนิทสนมมากขึ้น

2.3.2 กิจกรรมทำขนมไทย : ทำให้ชาวบ้านสามารถนำความรู้และวิธีการดังกล่าวไปประกอบเป็นอาชีพเสริมรายได้ จัดตั้งกลุ่มเพื่อหารายได้ร่วมกัน นอกจากนี้รู้สึกพอใจที่โรงเรียนเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ อย่างพร้อมเพรียง สามารถทำให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยดี แต่สิ่งที่ต้องการให้ปรับปรุงคือต้องการให้ขยายเวลาเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม และต้องการให้วิทยากรแนะนำวิธีการทำขนมแบบอื่นๆ เช่น ขนมเค้ก ขนมปังไส้ต่างๆ

2.3.3 กิจกรรมหัตถกรรมไม้ไผ่ : ทำให้ชาวบ้านสามารถพัฒนาทักษะด้านหัตถกรรมไม้ไผ่จนกลายเป็นงานอดิเรกยามว่าง และกลายเป็นอาชีพเสริมอีกทางหนึ่ง ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสม วิทยากรให้ความรู้ดีและเป็นกันเอง ควรเพิ่มเวลาให้มากขึ้น นอกจากนี้ควรปรับปรุงสถานที่ที่ใช้ฝึกปฏิบัติ ควรพาไปทัศนศึกษาที่เกี่ยวกับหัตถกรรมไม้ไผ่ กิจกรรมนี้ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้ สามารถปฏิบัติได้ และเห็นคุณค่าของไม้ไผ่ สามารถสร้างสรรค์เป็นผลงานอย่างชัดเจน

2.3.4 กิจกรรมเลี้ยงปลาตก : กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าเหมาะสม แต่ในพิธีเปิดควรเชิญผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้เปิดงานเพื่อสร้างความภาคภูมิใจให้กับชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วม ขั้นตอนการดูแลปลาในกระชัง ควรเพิ่มจำนวนปลาให้มากขึ้น เนื่องจากพื้นที่บ่อเลี้ยงปลาบริเวณกว้าง ชาวบ้านมีความรู้สึกว่าการสร้างประโยชน์แก่ตนและโรงเรียนแตกต่างจากก่อนร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะด้านความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านและโรงเรียน

2.3.5 กิจกรรมส่งเสริมอาชีพเลี้ยงไก่ : ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับโรงเรียนเป็นไปด้วยดี ทั้งนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นว่า ทำให้ตนและครอบครัวมีอาชีพ และสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ความแตกต่างดังกล่าวจึงเป็นแรงผลักดันให้ผู้ปกครองเสนอความเห็นให้โรงเรียนดำเนินการต่อไป นอกจากนี้ทางโรงเรียนควรให้ความรู้อื่นๆ เพิ่มเติม เช่น การใช้วัคซีน การป้องกันโรคในไก่ และควรส่งเสริมให้ผู้ปกครองและนักเรียนร่วมกันดูแล เลี้ยงไก่ร่วมกัน

2.4 กิจกรรมส่งเสริมแหล่งเรียนรู้อิสลามศึกษาของชุมชน : สร้างความรู้สึกร่วมและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างชุมชนและโรงเรียน ชาวบ้านมีความรู้สึกเป็นเจ้าของต่อโรงเรียน สิ่งที่ชาวบ้านต้องการนอกเหนือจากกิจกรรมดังกล่าวคือ ต้องการให้จัดแหล่งเรียนรู้เพื่อการค้นคว้าด้านอิสลามศึกษาแยกจากอาคารละหมาด ควรประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนมาใช้แหล่งเรียนรู้ดังกล่าวให้ทั่วถึง ควรจัดสื่อประเภทอื่นนอกเหนือจากหนังสือไว้ในห้องสมุด ทางโรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดอิสลามศึกษาด้วย เช่น สัปดาห์ห้องสมุดอิสลามศึกษา ต้องการให้มีหนังสือที่เป็นภาษามลายูและภาษารูมี และต้องการให้ห้องสมุดเปิดทำการในวันเสาร์ อาทิตย์

2.5 กิจกรรมส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น (เมาลิดิลนบิสัมพันธ์) : ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมมีความเหมาะสม แต่ยังต้องการให้คณะกรรมการดำเนินการควรมาจากตัวแทนในทุกหมู่บ้าน ที่อยากให้มีมากที่สุดคือการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติของทำนบนี้ รวมทั้งกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับด้านศาสนา เพราะจะทำให้นักเรียนและชาวบ้านที่มาร่วมงานได้รับความรู้ดังกล่าว การร่วมกิจกรรมของผู้ร่วมกิจกรรมครั้งนี้ทำให้มีความรู้สึกว่าได้เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน ที่โรงเรียนมองเห็นความสำคัญของชาวบ้าน และทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูและศิษย์ได้ฟื้นกลับมาอีกครั้งหนึ่ง

3. รูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าน้ำ จากการสนทนากลุ่มกิจกรรมสำคัญทั้ง 5 ประเด็นไม่มีความแตกต่างจากการประชุมเวทีชุมชนในครั้งแรก แต่มีรายละเอียดของแต่ละประเด็นที่ต้องเพิ่มเติมในรูปแบบ ดังพอสรุปโดยภาพรวมได้ดังนี้

- 1) เพิ่มระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมให้มากขึ้น
- 2) เพิ่มกิจกรรมย่อยๆ ในแต่ละกิจกรรมให้หลากหลาย
- 3) จัดสรรงบประมาณเพิ่มเติม
- 4) เร่งการประชาสัมพันธ์ให้มากกว่าเดิม
- 5) สร้างสถานที่ประกอบกิจกรรมอย่างชัดเจน
- 6) คณะกรรมการเยียวยาและสมานฉันท์ชุมชนควรคัดมาจกตัวแทนในทุกหมู่บ้าน

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าหน้า อาศัยแนวคิดการเยียวยาและแนวคิดรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน 2 ประเด็นคือ อาศัยชุมชนเป็นหลัก และอาศัยครูและชุมชนร่วมกัน การอภิปรายในส่วนนี้ผู้วิจัยเสนอตามวัตถุประสงค์เป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. รูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าหน้าซึ่งได้จากการประชุมในเวทีชาวบ้านนั้นเป็นแนวคิดหนึ่งที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมคิด วางแผนเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ลักษณะดังกล่าวเป็นแนวคิดหรือวิธีการหนึ่งที่แก้ปัญหาการขัดแย้งทางจิตวิญญาณ ความซับซ้อน และความต้องการของชุมชนที่หน่วยงานราชการ หรือบุคคลภายนอกมิอาจรับรู้ได้ เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงไป สอดคล้องกับแนวคิดของการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานอันเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่ทำให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน และรู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งที่จะเห็นความสำคัญของชุมชนของตน สอดคล้องกับแนวคิดของ Edley Jr. (1992 อ้างถึงใน อุทัย บุญประเสริฐ, 2546) ที่กล่าวว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานเป็นการให้ชุมชนมีส่วนร่วมให้มากขึ้น ผู้มีอำนาจตัดสินใจในระดับโรงเรียนไม่ใช่มีแต่เพียงผู้บริหารเท่านั้นแต่ยังมีตัวแทนคณะครูและผู้บริหารร่วมอยู่ด้วย คณะบุคคลเหล่านี้มีอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนตลอดทั้งแนวคิด สมานฉันท์ในชุมชนของตนด้วยเช่นกัน

2. ผลการสัมภาษณ์ทั้ง 9 กิจกรรม จะเห็นได้ว่า ผู้ร่วมกิจกรรมในทุกกิจกรรมมีความรู้สึกห่วงแหน มีความสนิทสนมกับบุคลากรในโรงเรียน เข้ามาทำกิจกรรมในโรงเรียนมากขึ้นกว่าเดิม กิจกรรมที่สำเร็จครั้งนี้อาจมีสาเหตุจากการวางแผนร่วมกัน ร่วมกันเสนอแนวคิด ยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จึงทำให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความราบรื่น สอดคล้องกับแนวคิดของ องค์การ Assessment of School-Based Management (1996 อ้างถึงในอุทัย บุญประเสริฐ, 2546 และ Consumer, 1993) กล่าวว่า การที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในระดับโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการบริหาร จะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนมากขึ้น และทำให้ผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนนั้นเป็นที่ยอมรับได้มากขึ้น ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการจัดการศึกษา ที่ส่วนกลางกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาในด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษามีความอิสระ และมีความคล่องตัวในการตัดสินใจ (Lunenburg and Ornstein, 1996) แนวคิดนี้จึงกลายเป็นยุทธศาสตร์ที่หน่วยงานราชการเห็นควรว่า เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่เหมาะสม กระจายให้โรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งที่สามารถดำเนินการร่วมกับชาวบ้านได้อย่างสนิทสนมลดความระแวงต่อกัน

ผลจากการสนทนากลุ่มเพื่อการพัฒนาารูปแบบการเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ด้วยวิธีการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของโรงเรียนบ้านท่าหน้า ยังคงรูปแบบเค้าโครงใหญ่ๆ ไว้คงเดิม เนื่องจากว่า แนวคิดดังกล่าวเกิดจากการเปิดโอกาส และการยอมรับให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงความคิดเห็นเพื่อเยียวยาชุมชน ข้อมูลการสัมภาษณ์นอกรอบหลังจากการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามหนึ่งว่า “รูปแบบกิจกรรมใดที่ไม่จำเป็นต้องมีในการเยียวยาครั้งนี้?” พบว่า ไม่มีผู้ร่วมสนทนาคนใดเห็นด้วยที่จะยอมลดกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่เกิดจากผลวิจัยในครั้งนี้ ทั้งนี้ผู้วิจัยคิดว่า อาจเนื่องจากเหตุผลของหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ซึ่งมีหลักการ 5 ประเด็น (อุทัย บุญประเสริฐ, 2546 และสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547) คือ หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement) หลักการคืนอำนาจจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People) หลักการบริหารตนเอง (Self-managing) และหลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check and Balance) ทั้ง 5 ประเด็นจึงกลายเป็นเหตุผลที่ยืนยันได้ว่า การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสามารถเยียวยาชุมชนสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี

📁 ข้อเสนอแนะในการใช้ประโยชน์

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยนี้ไปใช้ เนื่องจากรูปแบบดังกล่าวเป็นรูปแบบที่เกิดจากความต้องการ ความสนใจของชาวบ้าน ชุมชนบ้านท่าหน้า หากการจะนำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งไปใช้อาจจะไม่ได้ผลเหมือนการวิจัยครั้งนี้ แต่หากนำรูปแบบนี้ไปใช้ทั้งหมดก็สามารถยืนยันได้ว่า จะเยียวยาได้สำเร็จเช่นกัน ผู้วิจัยจึงใคร่เสนอการนำรูปแบบนี้ไปใช้ดังนี้

1.1 ควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแสดงความคิดเห็นรูปแบบนี้ว่าเหมาะสมหรือไม่ อาจเพิ่มเติม หรือลดได้ตามความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น และความต้องการของชุมชนเป็นหลัก

1.2 ควรคำนึงถึงระยะเวลา และงบประมาณที่มีเป็นสำคัญ

1.3 รัฐควรกำหนดเป็นนโยบายดังกล่าวให้โรงเรียนทุกโรงจัดดำเนินการเพื่อเยียวยา สร้างความเข้มแข็งในชุมชนร่วมกับโรงเรียน

📁 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไป เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษา และสำรวจความต้องการของชาวบ้านที่ไม่ต้องการสร้างความตื่นตระหนกให้กับชาวบ้านมากนัก ข้อมูลการวิจัยในเชิงคุณภาพมี จุดแข็งบางประการที่เหมาะสมกับการศึกษาข้อเท็จจริงของชาวบ้าน แต่อย่างไรก็ตามการวิจัยเชิงคุณภาพย่อมมีจุดด้อยตรงที่ไม่สามารถหาความตรงความเที่ยงได้ แม้ในครั้งนี้อย่างผู้วิจัยได้พยายามกำหนดผู้ช่วยวิจัยเพิ่ม 2 คน เพื่อมีการตรวจสอบข้อมูลซึ่งกันและกัน แต่ยังไม่สามารถหาความเที่ยงได้มากนัก ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปจึงควรอาศัยการวิจัยเชิงปริมาณประกอบบ้างจะทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น